

Dekan

Justitiedepartementet
Enheten för migrationsrätt

Yttrande för remissen: Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll (SOU 2024:80)

Ju2024/02572

Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet, som anmodats att yttra sig över rubricerade remiss, avger följande yttrande. Yttrandet har beretts av Anna Lundberg, professor i rättssociologi vid Rättssociologiska institutionen.

Sammanfattning

Samhällsvetenskapliga fakulteten är kritiska till utredningens förslag med undantag för enstaka delar där vi inte har några synpunkter, samt något förslag som vi tillstyrker. Samhällsvetenskapliga fakulteten avråder från att gå vidare med fler skarpa lagförslag som tar samhällsutvecklingen i en riktning där människor håller sig undan myndighetskontakter, och som leder till förtroendeskadorna gentemot samhällsfunktioner vars uppdrag är avgörande för att upprätthålla skyddet av grundläggande mänskliga rättigheter.

Nya undersökningar/bakgrundsinformation

Utredningen är en del i en lång rad lagförslag som syftar till att göra det svårare för människor som saknar formella uppehållstillstånd att leva i Sverige, signalera till människor på flykt att de inte ska söka sig till Sverige, och effektivisera myndigheters arbete med att identifiera och eftersöka personer som meddelats ett utvisningsbeslut.

Många av de lagförslag som den aktuella utredningen är en del av, är dåligt underbyggda, saknar forskningsanknytning, och beaktar inte internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Det är vidare osäkert om lagändringarna kommer att vara effektiva och faktiskt minska "skuggsamhället", vilket är ett övergripande mål och en angelägen samhällsfråga. Erfarenheter från andra länder talar för att en ökad rapporteringsskyldighet och slopad sekretess mellan myndigheter verkar kontraproduktivt, eftersom en sådan ordning underblåser misstron mot offentliga organ och för med sig att människor undviker myndighetskontakter i högre grad.

En rad allvarliga konsekvenser kan identifieras redan idag, som en följd av lagändringar och nya myndighetsrutiner som avser motverka "skuggsamhället":

- Lagändringarna skapar en oro i befolkningsgrupper såsom bland människor som sökt skydd i Sverige och beviljats en fristad från krig och förföljelse.
- En tillitsförlust hos stora delar av befolkningen i förhållande till statliga myndigheter, vilket kan påverka demokratiskt deltagande och samhällsengagemang på lång sikt.
- Familjer som saknar uppehållstillstånd söker inte vård för sig själva eller sina barn, vilket leder till allvarliga konsekvenser för hälsan på individnivå, och på samma sätt förekommer det att rädslan för att ta barn till skolan resulterar i att de inte får tillgång till den utbildning och utveckling barnkonventionen fastslår att alla barn ska ha rätt till.
- Ett stort utrymme lämnas för godtycke, genom regler kring visitationszoner, vandelskrav, instruktioner om att dra tillbaka uppehållstillstånd, samt genom den aktuella utredningen, vilket riskerar att urholka rättssäkerheten genom att den enskilde inte kan förutse myndighetspersoners handlingar och beslut.
- Allt fler människor känner sig övervakade och mindre benägna att anmäla brott, söka hjälp, eller av andra skäl kontakta myndigheter.

En direkt konsekvens av utredningens förslag, om de går igenom, är också att fler myndigheter åläggs migrationskontrollerande uppgifter. Det är inte möjligt att överblicka vilka konsekvenser detta får, i ljuset av de många lagförslag som för närvarande är under utredning eller har genomförts på området.

Delande av känslig information mellan myndigheter kan även få oöverblickbara konsekvenser, både för samhällsmedborgare, samhällsfunktioner, yrkesverksamma och samhällsutvecklingen i stort. Ett ytterligare problem i pågående lagstiftningsprocesser är att möjligheterna att komma med synpunkter på lagändringar som genomförts under senare år har begränsats för såväl organisationer som myndigheter. Ett exempel är den lagändring som genomfördes sommaren 2023, vilken gav polisen nya befogenheter i gränsnära områden (SOU 2021:92) som innebär att kontroller kan utföras "även om det inte finns grundad anledning att anta att utlänningen saknar rätt att uppehålla sig här i landet eller det annars finns särskild anledning till kontroll". Någon remiss gick inte ut eftersom utredningen (SOU 2021:92) hade remissbehandlats i början av 2022.

Den 22 juni 2023 kom ytterligare en lagrådsremiss om effektivare verktyg vid inre utlänningskontroll som ger polisen utökade befogenheter till hämtning, kroppsvisitation och omhändertagande av pass vid utlänningskontroller generellt, alltså inte enbart i gränsnära områden. Förslagen i denna lagrådsremiss kommer från en utredning från 2017, *Återvändandeutredningen* (SOU 2017:93). Den utredningen remissbehandlades och en del förslag antogs av riksdagen i maj 2021. Vad som hände var alltså att sex år gamla förslag plockades upp av regeringen

utan att forskare, experter och organisationer fick lämna synpunkter. Detta är anmärkningsvärt och innebär en urholkning av remissförfarandet.

Sammanfattningsvis menar Samhällsvetenskapliga fakulteten att en utvärdering och analys av om hittills genomförda lagstiftningsändringar, bland annat gällande om de uppnått avsett syfte, behöver göras innan ytterligare skarpa lagförslag läggs fram till riksdagen.

Utredningen beaktar inte parallella lagstiftningsprocesser

Ett problem i den aktuella utredningen, liksom i andra närliggande utredningar, är att pågående lagändringar inom andra områden inte har beaktats. Särskilt kan nämnas de sekretessbrytande bestämmelser som införs parallellt med de aktuella förslagen. I proposition 2024/25:65 finns exempelvis förslag om ett ökat uppgiftsutlämnande till brottsbekämpande myndigheter. Likaså utredningen om ökat informationsutbyte (SOU 2024:63) och dess sekretessbrytande bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen, har inte beaktats i utformningen av den aktuella utredningens förslag.

Ur ett myndighetsperspektiv kan den ökade komplexiteten som följer av flera parallella lagstiftningsändringar förväntas göra det svårare för tjänstepersonal att tillämpa reglerna korrekt, vilket kan leda till rättsosäkerhet och felaktig hantering av känslig information. Fler åtgärder som underblåser ett kontrollsamhälle, där övervakning och reglering av individers beteende blir alltmer utbredd, skapar ett mer stängt samhälle med inskränkt frihet.

Utredningen bortser från internationell rätt

Den nu aktuella utredningen har tagit hänsyn till barnrättskommitténs synpunkter gällande efterlevnaden av barns rättigheter. Detta är positivt. Däremot har utredningen utelämnat information som är relevant på andra områden, exempelvis riktlinjer kring arbetsplatsinspektioner, utan att motivera detta. Utredningen lyfter exempelvis fram myndighetsgemensamma arbetsplatsinspektioner som en väg för att identifiera personer som inte har rätt att vistas i landet. Det är anmärkningsvärt att man har utelämnat de principer som det internationella normsystemet ställer upp för migrationskontroll genom arbetsplatsinspektioner. Sådana inspektioner måste enligt den internationella arbetsorganisationens expertkommitté primärt syfta till att skydda arbetstagare, och inte att upprätthålla migrationsrättslig lagstiftning (International Labor Conference, 95th Session, 2006. Report III, Part IB, s. 24). Som har poängterats av forskare vid Lunds universitet (se Selberg 2023), bygger den internationella arbetsrätten på principen om att arbetsrättsliga anspråk ska hanteras utan avseende på arbetskraftens migrationsrättsliga status.

... för arbetsmiljöinspektörer gäller både rättslig reglering och specifika principer om arbetsmarknadens funktionssätt som måste beaktas. Sverige är bundet (proposition 1948:189, proposition 1949:162) av Internationella arbetsorganisationens konvention nr 81 från 1947 som reglerar tillsyn på arbetsmarknaden. Denna konvention

föreskriver i artikel 3.1.a att arbetsinspektionens, uppgifter är ”att trygga tillämpningen av gällande bestämmelser rörande arbetsförhållanden och skydd för arbetare under arbetet, avseende stadganden i fråga om arbetstid, löner, säkerhet, hygien och välfärd, barns och minderårigas användande i arbete samt andra därmed sammanhängande ämnen, i den mån åtgärder härutinnan falla inom arbetsinspektörs kompetensområde”. En arbetsinspektör får enligt 1947 års konvention (art. 3.2) anförtros andra uppgifter, men endast om de inte är ”av beskaffenhet att förhindra ett effektivt fullgörande av hans huvudsakliga tjänsteåligganden eller menligt inverka på den opartiskhet, som kräves av inspektör i hans förhållande till arbetsgivare och arbetare”. (Selberg 2023, debatt i *Arbetarskydd* den 31 juli 2023)

Att genomföra lagar som står i kontrast till det internationella normsystemet, är riskfyllt. För enskilda individer kan konsekvenserna vara mycket långtgående. Ett exempel (som inte diskuteras i utredningen) är att det ökade informationsutbytet kan leda till att personer som flytt från sina tidigare hemländer riskerar att bli utvisade dit även om det uppkommit nya skyddsbehov, vilket kan innebära stora personliga risker. Forskning visar också att det förekommer att människor som får avslag på sina asylansökningar inte har fått en rättssäker prövning av sina skyddsskäl. Ytterligare en risk med motstridiga lagändringar är att det skapar merarbete för tjänstepersoner och därmed blir kostsamt.

Nedan följer mer specifika synpunkter på de aktuella förslagen.

Utredningsförslaget: Avsnitt 4 Utökat informationsutbyte

Utredningens uppdrag har varit att utforma regler för utökat informationsutbyte och försvåra tillvaron för papperslösa i Sverige.

Samhällsvetenskapliga fakulteten är enig med utredaren gällande att Ekobrottsmyndigheten, Transportstyrelsen och Åklagarmyndigheten inte har tillgång till relevanta uppgifter i sådan utsträckning att de bör omfattas av en rapporteringsskyldighet. Samhällsvetenskapliga fakulteten är också enig med utredaren om att hälso- och sjukvården, skolan och socialtjänsten är samhällsfunktioner som inte ska ha en sådan skyldighet. Dessa organ, eller organ som de samarbetar med, ska inte ha en migrationskontrollerande funktion eftersom en sådan skulle innebära ett allvarligt förtroendetapp för verksamheterna såväl som för yrkesprofessionella. Utöver att en uppgiftsskyldighet i dessa verksamheter är helt oförenlig med deras uppdrag skulle en sådan medföra hälsorisker genom att barn skulle gå miste om sin rätt till utbildning och inte ha rätt till det skydd som socialtjänsten utgör.

Samhällsvetenskapliga fakulteten är också enig med utredaren om att uppgiftsskyldigheten inte ska förenas med några särskilda sanktioner i de myndigheter som utpekats. Emellertid saknas underlag för att bedöma ifall de angivna myndigheterna överhuvudtaget bör få ett utökat uppdrag för att på eget initiativ rapportera enskilda. Risker som inte har utretts tillräckligt i förhållande till de sex utpekade myndigheterna gäller ökad arbetsbelastning

och nya rutiner i verksamheter som redan är överbelastade, inklusive etisk stress för personalen genom att de åläggs migrationskontrollerande uppgifter. På kort sikt kan interna konflikter uppkomma inom myndigheterna och på lång sikt kan ett internt förtroendetapp uppstå som kan motverka ett effektivt myndighetsarbete.

Lagförslaget innebär vidare att utrymmet för godtyckliga bedömningar ökar, vilket innebär en urholkning av rättssäkerheten. Ett exempel på hur man öppnar för godtycklighet följer av utredningens resonemang om motiveringskravet, det vill säga kravet på att omständigheter som ligger till grund för antagandet att en person saknar rätt att vistas i landet ska redovisas. Enligt utredningen kan det handla om "en kort beskrivning av hur kontakten med utlänningen sett ut, i samband med vilken prövning uppgifterna framkommit och vad utlänningen själv uppgett om sin vistelserätt." (s 221). Dessa förslag är alltför vaga för att rättssäkerhetskravet att enskilda ska kunna förutse myndigheters åtgärder, ska anses uppfyllt.

Av rättssäkerhetsskäl är det också väsentligt att den enskilda individ som fått uppgifter om sig vidareförmädlade till en verkställande myndighet, erhåller konkret information om att så skett. Personen måste också få tillgång till den motivering som legat till grund för överlämnandet. I utredningen framkommer inte om så ska vara fallet.

Gällande var och en av de sex utpekade myndigheterna vill Samhällsvetenskapliga fakulteten framhålla följande:

Arbetsförmedlingen, vars uppdrag är att stötta människor som ska etablera sig på arbetsmarknaden, har redan idag en viss underrättelseskyldighet, genom att myndigheten underrättar Polismyndigheten om en persons fullständiga namn, födelsedatum, medborgarskap och bostadsadress, första gången en icke-medborgare anmäler sig hos Arbetsförmedlingen för registrering, eller för att på något annat sätt ta förmedlingens tjänster i anspråk. Att denna skyldighet sällan används konstateras i utredningen, men varför så är fallet redovisas inte. Därmed är det inte möjligt att ta ställning till om en utökad informationsskyldighet för Arbetsförmedlingen skulle ha den åsyftade effekten.

Försäkringskassan har idag en uppgiftsskyldighet till de verkställande myndigheterna gällande när en anstaltsbehandling beräknas upphöra för den som har ett avlägsnandebeslut från allmän domstol. Det framgår inte i utredningen på vilket sätt en utökad uppgiftsskyldighet skulle innebära att fler personer skulle upptäckas som inte har rätt att vistas i landet. En annan del av Försäkringskassans verksamhet som inte behandlas tillräckligt ingående i utredningen är de samarbetsmöten som hålls med vården, socialtjänsten, skolan med flera, om enskildas samordnade individuella planer (SIP-möten). Hur dessa möten, som fyller en viktig funktion för den som har flera pågående myndighetskontakter, påverkas av informationsplikten diskuteras inte i den aktuella utredningen. Det går alltså inte att förutse hur det nya lagförslaget kommer påverka Försäkringskassans ansvar att föra över andra organs uppgifter om individer och deras anhöriga. Eftersom utredningen undantagit flera av de myndigheter som deltar i SIP-möten från informationsplikten, med väl underbyggda argument, behöver ytterligare analys göras av konsekvenserna av förslaget, för dessa

myndigheter. Vidare är det inte oväsentligt att Försäkringskassan fått omfattande kritik under senare år på grund av restriktiva bedömningar. Förtroendetappet skulle sannolikt öka ytterligare om förslaget om informationsplikt för myndigheten blir lag.

Kriminalvården ska i huvudsak ha funktionen att göra samhället säkrare, tryggare och att minska återfall i brott. När myndigheten i den praktiska verksamheten ska avlägsna personer som uppehåller sig olovligt på en plats närvarar i många fall Polismyndigheten. Att en utökad uppgiftsskyldighet för kriminalvården skulle leda till ett effektivare återvändandearbete framstår därför inte som sannolikt. Snarare kan antas att personalen inom Kriminalvården som redan idag är överbelastade, kommer få en ännu tyngre arbetsbörda. Ytterligare uppgiftsskyldighet än den som Kriminalvården har redan idag framstår som överflödig.

Kronofogdemyndigheten utreder inte om de personer som förekommer hos myndigheten har rätt att vistas i Sverige. Myndigheten har enligt utredningen uppgett att man inte har möjlighet att kontrollera om de personer som restförs hos myndigheten har rätt att vistas i Sverige. Därmed är en rimlig slutsats att en utökad uppgiftsskyldighet för Kronofogdemyndigheten skulle leda till ett merarbete som blir resurskrävande.

Pensionsmyndighetens uppdrag är att betala ut pension, och det förekommer att myndigheten har kontakt med Migrationsverket för att utreda ifall en person har vistelserätt i Sverige. Däremot är det enligt utredningen inte vanligt att myndigheten kommer i kontakt med personer som är eftersökta för utvisning. Det framgår inte i utredningen i vilken grad sådana kontakter har förekommit hittills. Vidare finns redan idag en skyldighet för Pensionsmyndigheten att underrätta bland andra Migrationsverket om det finns anledning för myndigheten att tro att Migrationsverket har beslutat om felaktiga utbetalningar. Ett utökat uppgiftslämnande för Pensionsmyndigheten kan därmed innebära att uppgifter som verkställande myndigheter redan har, överlämnas, vilket är ineffektivt och gör informationsplikten överflödig.

Skatteverket har ett omfattande uppdrag inklusive att registrera individers identitet, vistelse- och arbetsplats samt kontaktuppgifter. Verket har redan idag en skyldighet att underrätta Polismyndigheten om en icke-medborgares fullständiga namn, födelsedatum, medborgarskap och bostadsadress i Sverige, första gången som personen antingen ska folkbokföras med eller utan föregående egen anmälan, eller ansöker om godkännande för F-skatt och inte kan visa att hen har uppehållstillstånd. Underrättelse behöver inte ske om personen har sökt uppehållstillstånd i Sverige eller är undantagen från skyldigheten att ha uppehållstillstånd.

Skatteverkets handläggare kommer att påverkas negativt om förslaget går igenom, eftersom det kommer föranleda nya rutiner och svåra bedömningar inte minst utifrån så kallad sidoinformation. Detta definieras av utredningen som "iakttagelser som en tjänsteman gör i samband med en inspektion eller förrättning som inte är av direkt relevans för ändamålet med inspektionen eller förrättningen" (s 215). Att hantera sidoinformation kan inte betraktas som någon rutinbetonad uppgift utan kommer innebära en rad svåra bedömningar och bli kostsamt.

Det måste också beaktas att Skatteverket har en särskilt viktig roll i relation till papperslösa kvinnor som föder barn i Sverige, vilken är livsviktig ur ett barnrättsperspektiv. I dessa fall görs födelseanmälningar från kvinnoklinik till Skatteverket. Ett problem som har uppmärksamats är att vårdpersonal inte inkluderar moderns personuppgifter på födelseanmälningar som skickas till Skatteverket, för att förhindra utvisning. Detta har resulterat i svårlösta fall där barnet kommit att sakna juridiska vårdnadshavare, vilket lett till en rad hinder så som att söka asyl, pass med mera.

Vi vill övergripande peka på de ökade kostnaderna som en ökad rapporteringsplikt kommer att föra med sig, vilket kommer drabba samtliga utpekade myndigheters verksamheter. Enligt utredningen ska uppgiftsskyldigheten inte kräva mer än rutinbetonade åtgärder av den utlämnande myndigheten, samt vara fråga om en begränsad arbetsinsats som inte är förknippad med några nämnvärda kostnader. Samtidigt ska en uppgiftsskyldighet inträda även när "sidoinformation" framkommer, vilket kommer att resultera i merkostnader.

Avsnitt 5 Översyn av regelverket om inre utlänningskontroll

Gällande översynen av reglering kring inre utlänningskontroll framhåller utredningen att de nuvarande bestämmelserna upplevs vara otydliga och svåra att tillämpa. Vi gör därmed samma observation som utredningen. Anledningen till reglernas svårtillämpbarhet är att de vänder sig till personer som inte har uppehållsrätt, samtidigt som det i praktiken är ett faktum att man inte kan se på en person om denna saknar uppehållsrätt i Sverige. Utredningen skriver att "erfarenhet, underrättelseinformation eller andra relevanta uppgifter och inte så mycket på en enskild utlännings agerande eller uppförande på kontrollplatsen (s. 293)" är det som i praktiken avgör ifall det anses finnas grundad anledning till kontroll, som lagstiftningen kräver. Även gällande det andra grundläggande kravet för att en inre utlänningskontroll ska kunna vidtas - kravet på att det annars finns särskild anledning till kontroll - är osäkerheten stor enligt Polismyndigheten. Utredningen menar att det finns en stor osäkerhet gällande rätten att vidta en inre utlänningskontroll i samband med en annan kontroll eller om det krävs någon eller några ytterligare omständigheter för kontroll samt vilka omständigheter det i så fall skulle kunna röra sig om. Dessa problem, som även har tagits upp av Polismyndigheten, i lagens praktiska tillämpning, illustrerar ett omfattande godtycke redan idag i samband med inre utlänningskontroller. Genom att en persons utseende, namn eller språk tillmäts betydelse, om än i kombination med andra omständigheter, är risken överhängande att enskilda kommer få sin personliga integritet kränkt. Risken för etnisk diskriminering och rasprofilering är överhängande. Den grundläggande utgångspunkten och principen, att kontroller ska kunna ske på ett rättssäkert och objektivt sätt och inte i praktiken hamna i konflikt med diskrimineringsförbuden i regeringsformen, EKMR och FN:s barnkonvention (s 291), kommer svårligen kunna upprätthållas.

En förändring som föreslås (5.2.2) är ett sänkt beviskrav för när en inre utlänningskontroll får genomföras. Det föreslagna beviskravet "anledning att

anta” är lågt och innebär att det måste finnas konkreta omständigheter som ger skäl att tro att en person saknar rätt att vistas i Sverige. Samhällsvetenskapliga fakulteten håller inte med utredningen om att den utökade befogenheten, genom det sänkta kravet i lagtexten, är ett förtydligande (s. 302). Utredningen beaktar inte Polisens svårigheter med att tillämpa de nuvarande grundläggande kraven, då det varken i lagtexten eller i förarbeten anges vilka omständigheter som ska beaktas för att kraven ska vara uppfyllda.

Utredningen föreslår också ett förtydligande av regler kring kvarhållande med tvång och när enskilda ska kunna kallas till utredning samt utökade befogenheter att kroppsvisitera enskilda. Problemet med att identifiera vem som inte är svensk medborgare kvarstår i denna situation vilket innebär att inte enbart icke-medborgare utan även många svenska medborgare kan komma att utsättas för integritetskränkande handlingar, och etnisk diskriminering. Om en persons identitet inte kan fastställas vid en inre utlänningskontroll kan man inte heller avgöra ifall personen i fråga befinner sig olovligt i landet, detta eftersom kontrollen föregår fastställande av identitet. Detta innebär en förhöjd risk att svenska medborgare utsätts för integritetskränkande grundlagsstridiga kroppsliga ingrepp (RF 2 kap 6 §). Även att få sin mobiltelefon genomskött eller omhändertagen är ytterst integritetskränkande och, om detta sker spontant i samband med inre utlänningskontroll, kan skapa stora praktiska problem såsom hinder att åka kollektivtrafik, kommunicera med familjemedlemmar med mera. Sammantaget innebär förslaget flera risker, samt en rättsosäkerhet genom att möjliggöra godtyckliga ingripanden.

Avsnitt 7 Utökad användning av fingeravtryck och fotografier i utlänningsärenden

Utredningen framhåller vikten av att ha kontroll över vem som befinner sig i Sverige, och föreslår nya möjligheter till verifiering vid identitetskontroll samt utökad användning av uppgifter i Migrationsverkets register. En fråga som inte behandlas rör rätten för den som är på flykt att beredas en fristad. Fler kontrollmöjligheter innebär ett ökat fokus på de olika – ofta tekniska – stegen i proceduren vilket för med sig att kärnfrågan, skydd för den som flyr från krig och förföljelse, kommer i skymundan. Det finns redan idag brister i den svenska asylprocessen, vilket har påtalats av en rad internationella organ. Risker för att asylrätten urholkas ytterligare följer med utökade kontrollmöjligheter i asylprocessen, så som fotografering, fingeravtrycksrutiner, lagring av uppgifter och utökad användning och samkörning av register.

Förslagen om sänkt åldersgräns för att ta fingeravtryck utgör ett intrång i den personliga och kroppsliga integriteten, och står i skarp kontrast till barnkonventionens princip om barnets bästa och ickediskrimineringsprincip.

Samhällsvetenskapliga fakulteten ser inte att det är motiverat att spara uppgifter under en längre tid. Vi ser heller inte att det är motiverat att Säkerhetspolisen medges direktåtkomst till personuppgifter i Migrationsverkets register. Samkörning av myndighetsregister, i synnerhet när de myndigheter som involveras inte erbjuder någon effektiv insyn i

verksamheten, riskerar skapa misstro hos allmänheten och resultera i stegvis utökad övervakning. Rätten till asyl riskerar också att komma i bakvattnet av en säkerhetsdiskurs.

Avsnitt 8 Användning av DNA i utlänningsärenden

Samhällsvetenskapliga fakulteten är enig med utredaren att det inte vore proportionerligt att öka möjligheterna att använda dna i ärenden om uppehållstillstånd, eller vid inre utlänningskontroll, i syfte att klarlägga en persons identitet eller rätt att vistas i Sverige.

Avsnitt 9 Verkställighetshinder vid misstanke om brott

Samhällsvetenskapliga fakulteten har inga synpunkter på förslaget att införa regler om verkställighetshinder i utlänningslagen, som innebär att ett beslut om avvisning eller utvisning inte får verkställas när en utländsk medborgare är misstänkt för brott, men inte åtalad för brottet under tiden som en förundersökning pågår. Däremot vill vi understryka att principen om non-refoulement alltid måste respekteras.

Avsnitt 10 Verkställighetshinder vid utlämning eller överlämnande för brott

Samhällsvetenskapliga fakulteten har inga synpunkter på förslaget att hinder mot att verkställa ett beslut om avvisning eller utvisning ska föreligga från det att frågan om utlämning eller överlämnande för brott uppkommer, och till dess att frågan har prövats slutligt. Däremot vill vi understryka att i fall där det bedöms finnas verkställighetshinder, antingen praktiska eller politiska som antas finnas kvar under en längre period, bör detta leda till uppehållstillstånd i Sverige enligt utlänningslagens 12 kap. § 18–19.

Avsnitt 11 Rätt till offentligt biträde vid Polismyndighetens beslut om avvisning

Gällande offentligt biträde vill Samhällsvetenskapliga fakulteten understryka vikten av att sådant biträde tillförordnas, när den enskilde anger att det föreligger ett nytt skyddsbehov i förhållande till det tidigare hemlandet. Ett behov av utökad rätt till offentligt biträde finns i situationer, där den enskilde efter ett lagakraftvunnet beslut, notifierar Migrationsverket att det föreligger praktiska verkställighetshinder. Frågan ligger utanför den aktuella utredningen men bör uppmärksammas i framtida lagstiftningsprocesser.

Avsnitt 12 Provtagning inför verkställighet av avlägsnandebeslut

Samhällsvetenskapliga fakulteten motsätter sig förslaget att det ska gå att framtvinga provtagningar för att fastställa om en person har smittats av covid-19. Den kroppsliga integriteten skulle bli lidande och vår bedömning är att förslaget inte står i proportion till den förväntade nyttan. Såväl utredaren som utredningsdirektivet är tydliga med att frågan i denna del

enbart handlar om provtagning för ett administrativt ändamål: att kunna skriva ett intyg så att utvisning ska kunna komma till stånd, inget annat. ska vägas mot kränkningen av den kroppsliga integriteten hos personen. Utredaren själv konstaterar att det "kan leda till undanträngningseffekter inom vården där den provtagning som följer av utredningens förslag kommer behöva prioriteras framför annan vård." (s 729) Förslaget går emot den prioriteringsplattform som är inskriven i hälso- och sjukvårdslagen.

Är behovet att avvisa en "utlänning" något som bör prioriteras över vård i en pandemisituation? Går det i så fall att hitta grunder som inte går helt emot de etiska professionsprinciper som råder i vården?

Dessa frågor besvaras inte i utredningen, varför förslaget i denna del är illa underbyggt. Om tvångsprovtagning införs menar vi att en skriftlig motivering ska överlämnas till den enskilda personen, samt att överklagande till domstol ska vara möjligt.